

Predgovor

Hrvatska u kojoj je 1883. rođen Ivan Meštrović pripadala je drevnom i utjecajnom europskom Habsburškome carstvu. No zbog svoje složene povijesti ispunjene najezdama i ratovima i masovnim preseljenjima, Hrvatska je bila i podijeljena zemlja. Većim dijelom, koji uključuje i glavni grad Zagreb, pripadala je mađarskom dijelu Austro-Ugarske, kako se Habsburška Monarhija nazivala od 1867. Južni dio Hrvatske, Dalmacija na Jadranskom moru sa zaleđem (uključujući Otavice u kojima je Meštrović proveo djetinjstvo i ranu mladost), pripadao je austrijskom dijelu carstva, kojim je upravljao Beč. Dalmacija s povijesnom prijestolnicom Splitom, gdje je rimski car Dioklecijan podigao velebnu palaču koja i danas stoji i tvori sastavni dio grada, kao izlaz na Sredozemno more bila je od znatne strateške važnosti carstvu. Iako je raspolagala s nekoliko velikih luka za brodove duboka gaza i brodogradilišta za carsku mornaricu, zbog perifernog zemljopisnog položaja, nepostojanja željeznice i pomanjkanja prirodnih izvora, Dalmacija je dugo vremena bila nezanimljiva ulagačima. Njezin gospodarski položaj bio je otežan zbog nepovezanosti s neposrednim zaleđem na sjeveru, Bosnom, koja je stoljećima bila sastavni dio Osmanskog Carstva, a 1878. je došla pod vlast Austro-Ugarske. Tada je iz političkih razloga pretvorena u zasebnu političkoupravnu jedinicu pod vlašću Budimpešte.

Zbog svega toga, u vrijeme kada ostale dijelove Europe zahvaća sve brži industrijski razvoj, Dalmacija je ostala najzaostalija i najsiromašnija pokrajina cijeloga carstva. Jedinu mogućnost preživljavanja za 86 posto njezina stanovništva pružala je zemljoradnja. Od tog je broja 90 posto ljudi jedva spajalo kraj s krajem životareći na malenim imanjima, dok su neki radili kao sitni vinogradari, ribari i trgovci ribom. Nekoć bogata pomorska trgovina Jadranom, stoljećima održavana jedrenjacima, u drugoj je polovici 19. stoljeća ozbiljno ugrožena dolaskom parobroda. Dalmacija se nije uspjela okoristiti sve većim širenjem pomorske trgovine nakon gradnje Sueskog kanala 1869. jer se većina prometa odvijala

preko dvije sjevernojadranske trgovačke luke: Trsta koji je opsluživao austrijski dio carstva i Rijeke koja je opsluživala mađarski dio.

U tako lošim životnim uvjetima ne čudi da je Dalmacija doživjela masovno iseljavanje. Od 1880. do 1913. oko 100 000 ljudi odselilo se iz Dalmacije preko oceana u Sjedinjene Američke Države, Južnu Ameriku, Australiju, Novi Zeland i Južnu Afriku. Iseljavalo se i iz drugih dijelova Hrvatske te je u razdoblju od 1880. do 1913. ukupan broj iseljenika dosegao brojku od 300 000. Većina iseljenika iz Hrvatske završila je kao radna snaga u teškoj industriji i građevinarstvu. Znatan broj iseljenika je u novome kraju primijenio svoje ratarske, vinogradarske i ribarske vještine i time obogatio svoju novu postojbinu. Nikola Tesla, elektrotehničar i fizičar iz Like, kojega je poprsje Ivan Meštrović načinio 1926., glasovit je diljem svijeta po svojim izumima. Preseljenje najpoznatijeg emigranta iz Hrvatske u Sjedinjene Američke Države, Ivana Meštrovića, bilo je političke naravi. Naime, Hrvatska se nakon Drugoga svjetskog rata našla pod komunističkom vlašću. Meštrovićeva bliska i neprekinuta povezanost s hrvatskom domovinom prvenstveno je, dakako, odražena u njegovu kiparstvu, ali i u izrazito pronicavim, oštroumnim, uzbudljivim političkim memoarima, objavljenima 1961. u Argentini, a potom 1969., zahvaljujući nastojanju Matice hrvatske, koja je nakladnik i ove knjige, i u rodnoj mu Hrvatskoj.

Krsto Cvić

prosinac 2007.